

Erzurum Kentinin Kesme Çiçek Tüketim Potansiyelinin Belirlenmesi ve Çözüm Önerileri

Yahya Bulut

Elif Akpınar

Hilal Yılmaz

Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 25240, Erzurum

Özet: Erzurum kentinde, ekstrem iklim şartlarının bulunması ve kentin yüksek bir rakıma sahip olması kesme çiçek üretimini kısıtlamaktadır. Bununla beraber kentteki ekonomik, sosyal ve kültürel yaşam standartlarının giderek artması süs bitkilerine olan talebi her geçen gün artırmaktadır. Kentteki çiçekçilerle yapılan anket sonucu elde edilen verilere dayanılarak yapılan bu çalışma ile kentin kesme çiçek tüketim potansiyeli ve çiçekçilerin yaşadıkları sorunlar ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmaya göre en fazla tercih edilen kesme çiçek çeşidi karanfildir. Çiçekler daha çok buket yapımında kullanılmakta olup, bunu sırasıyla aranjman ve çelenk yapımı takip etmektedir. Çiçeklerin temin edildiği illerin başında Yalova ve Antalya gelmektedir. Çiçekler çoğunlukla ile kargoyla veya otobüs firmalarıyla getirilmektedir. Çiçeklerin nakliye alım, satım ve koruma aşamasında karşılaştıkları en önemli problemin olumsuz iklim koşulları olduğu belirlenmiştir. Bu sorunların azaltılmasında Erzurum'un yakınında bulunan Torum ve Çoruh Vadisi sahip oldukları mikro klima özellikleri nedeniyle birçok kesme çiçeğin ekonomik olarak üretilmesinde ve Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki çok sayıda ilin kesme çiçek ihtiyacının karşılandığı, üretim ve dağıtımı konusunda ön plana çıkacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erzurum, kesme çiçek, çiçek tüketimi

Determination of cut-flower use potential of Erzurum city and solution proposals

Abstract: Since the city of Erzurum has harsh climatic conditions and high elevation, propagation of cut flowers is limited. However, in the city with the increasing social and economic life standards, demand for cut flowers is consistently increasing. With this study, conducted based on the data obtained from a survey over florists in the city, cut-flower consuming potential and problems florists encounter in the city were determined. According to the study, the most preferred cut-flower species was found to be cloves. Flowers were found to be used mostly for bouquet, arrangement and wreath making. These flowers consumed in the city are mostly brought from the cities of Yalova and Antalya via transportation companies or in coaches. Problems reported by the florists in transportation, preservation and selling of cut-flowers are mainly caused by unfavourable climatic conditions. For the solution of these problems, Tortum and Çoruh valleys, very close to the city, may be used for the propagation of these flower species more economically, because of their microclimatic features. Therefore, cut-flower demand of many cities in East Anatolia Region may be satisfied.

Keywords: Erzurum, cut-flower, flower use

1. Giriş

Çiçek zorunlu bir tüketim maddesi olmamakla birlikte, gelişen kültürlerde insanın duygu ve düşüncelerini en iyi şekilde ifade eden araçlardan birisi, aynı zamanda insanın doğaya olan özlemini gideren bir ihtiyaç maddesidir. Antik çağlardan beri pek çok medeniyette sosyal ve dini açıdan çiçeğin her zaman önemli bir yeri olmuştur. Babil'in Asma Bahçeleri bunun en önemli kanıtıdır. Eski Yunan ve Roma medeniyetleri geniş bir çiçek kültürüne sahiptir. Bütün mabetleri, lahitleri çelenk ve çiçeklerle süslüdür. Spor törenlerinde başarılı sporcularını kır çiçeklerinden yapılmış çelenklerle ödüllendirmişlerdir. Doğu medeniyetleri ve Türkler'de de çiçek sevgisi her zaman olmuştur. Bütün işleme sanatları,

resim ve gravürlerde çiçek (lale, karanfil..) desenleri yer almıştır. XVIII. Yüzyılda yaşanan Lale Devri de Türk'lerde çiçeğe verilen önemin göstergelerinden birisi sayılmıştır (Albayrak 1998).

Çiçekler estetik özelliklerinin yanı sıra, ticari olarak da geniş bir tüketim potansiyeline sahiptir. Günümüzde birçok ülke ekonomisinde tarımsal üretimin önemli bir dalı olup, ekonomiye milyonlarca dolar katkı sağlamaktadır (Bulut 1994).

Süs bitkileri genel bir kavram olup, kesme çiçekler ve kesme yeşillikler, saksılı bitkiler (çiçekli ve yeşil yapraklı) ile çeşitli yer örtücü bitkileri kapsamaktadır. Kesme çiçekler ve saksılı bitkiler dünya süs bitkileri ticaretinde

%80'lik bir pay ile önemli bir grubu oluşturmaktadır (Groot, 1998).

Kesme çiçek yetiştiriciliği süs bitkileri alt sektörü içinde üretim miktarı ve değer olarak en büyük paya sahip olan önemli bir faaliyet alanıdır. Kesme çiçek kavramı genellikle buket, sepet ve aranjmanlarda kullanılan, çiçek, gonca, dal ve yaprakların taze, kurutulmuş, boyanmış veya ağartılmış olarak kullanıma sunulmuş durumlarını ifade etmektedir. Bu ürünlerin yetiştirilmesi, toplanması, işlenmesi, sınıflandırılması, depolanması ve pazarlanması gibi faaliyetler kesme çiçek yetiştiriciliğinin konuları arasında yer almaktadır (Anonim 2000).

Kesme çiçek sektörü II. Dünya savaşının sona erdiği yıllardan beri düzenli bir büyüme göstermiş, üretim, tüketim ve pazarlama organizasyonu açısından Amerika kıtasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Uzak Doğu'da Japonya, Avrupa- Afrika- Asya üçgeninde ise Avrupa Birliği (AB) ülkelerinden oluşan üç büyük merkez etrafında yoğunlaşmıştır. Bu sektör belirtilen bu merkezler yanında gelişmekte olan birçok ülkede de giderek artan bir önemle varlığını sürdürmektedir (Özkan ve ark., 1998).

Tarımsal üretim açısından oldukça elverişli koşullara sahip olan ülkemizde bu elverişliliğin doğal sonucu olarak kesme çiçek üretimi özellikle Marmara Ege ve Akdeniz bölgelerinde gelişme göstermiştir. Mevcut koşullar dikkate alındığında henüz istenilen ve beklenen seviyeye ulaşmamış olmasına rağmen önemli bir üretim ve ihracat potansiyeli taşıması sektöre özel bir ilgi gösterilmesini gerekli kılmaktadır (Anonim 2002). Türkiye'de her yıl toplam 28 499 087 USD çiçek ihracatı yapılmaktadır. Bunların 16 635 800 UDS lik kısmı (%58) kesme çiçek ihracatında kullanılmaktadır (Anonim, 2007).

Ekolojik koşulların uygun olduğu kıyı bölgelerimizde çiçek üretim alanındaki ve tüketimindeki hızlı artışlar çiçekçilik sektörünün gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Daha sonraları ulaşım olanaklarının artması, halkın sosyo- ekonomik kültürel yapısındaki gelişmeler sonucu, büyük kentlerde görülen çiçek tüketim artışı yavaş yavaş iç bölgelerde görülmeye başlamıştır. Bu

süreç içerisinde çiçek tüketiminin artış gösterdiği bölgelerden birisi de Doğu Anadolu Bölgesidir.

Doğu Anadolu Bölgesinde 402000 nüfusu ile en büyük illerinden birisi olan Erzurum'da kesme çiçek tüketimi giderek artmaktadır. Kesme çiçekler özel günlerde (Anneler günü, öğretmenler günü, sevgililer günü vs.) ve buket, çelenk, sepet ve aranjman yapımında aranan en değerli süs bitkileri içinde yer almaktadır.

Yapılan bu araştırma ile kentteki toplam kesme çiçek tüketim potansiyeli belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla en çok talep gören kesme çiçek cins ve türler belirlenerek bunların bölgede üretimine yönelik öneriler getirilmiştir. Böylece diğer illerden yapılan kesme çiçek ticaretinde karşılaşılan zorluklarda azalmalar yaşanacak, ayrıca yörede zaten çok az olan tarımsal ürün çeşitliliğinin artışı yanında bölge ekonomisine önemli katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

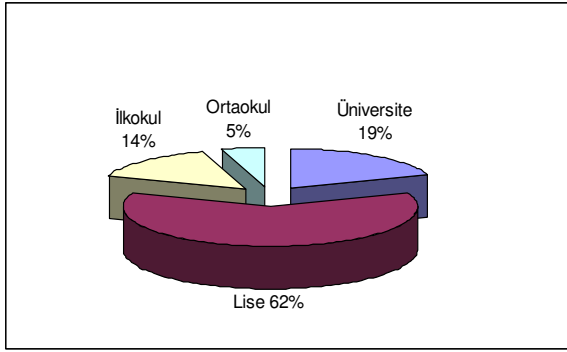
2. Materyal ve Metod

Araştırma materyalini Erzurum ilinde kesme çiçek ticareti yapan çiçekçiler oluşturmaktadır. Bu ticaretle uğraşan toplam 13 adet çiçekçi ile 2006 yılının aralık ayında yapılan anketler sonucunda kentte en fazla tüketilen kesme çiçek ve çeşitleri belirlenmiştir. Ayrıca, kaliteli ürünler sunulabilmesi bakımından bu işle uğraşan çiçekçilerin karşılaştıkları zorluklar, bu kişilerin eğitim durumları, çiçekleri temin ettikleri iller, çiçekleri daha çok hangi amaçla kullandıkları, satışa sunmadan önce nasıl ortamlarda sakladıkları, çiçeklerin hangi yöntemlerle ellerine ulaştığı ve başta çiçeklerin nakliyesi olmak üzere kesme çiçek alım satım ve koruma aşamalarında karşılaşılan sorunlar yapılan anketlerle belirlenmeye çalışılmıştır.

3. Bulgular

3.1. Erzurum İlinde Kesme Çiçek Ticareti İle Uğraşan Kişilerin Eğitim Durumları

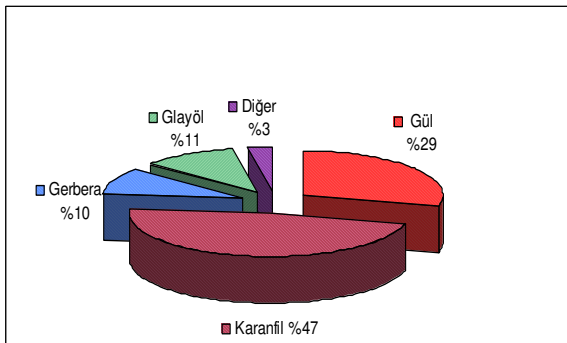
Şekil 1'de kesme çiçek ticareti yapan kişilerin eğitim durumları gösterilmektedir. Bu kişilerin %62'lik bir kısmının lise mezunu olduğu ve %19'unun üniversite mezunu düzeyinde kaldığı görülmektedir.

Şekil 1. Eğitim durumları

3.2. Erzurum Kent Halkının Kesme Çiçek Süs Bitkilerine Olan Talepleri

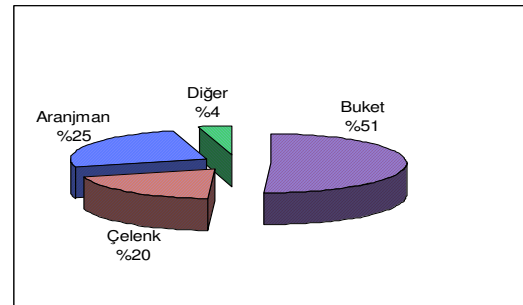
Erzurum kent halkının kesme çiçek bitkilerine talebinin belirlenmesinde, kentte kesme çiçek ticareti yapan çiçekçilerin yıllık çiçek satışlarından faydalanılmıştır. Bu amaçla yapılan araştırmada çiçekçilerin irsaliyeli satış fişleri aracılığı ile hangi çeşit kesme çiçekten ayda kaç adet satış yaptığı belirlenmiş ve böylelikle yıllık çiçek satış miktarı tespit edilmiştir. Kentte bu amaçla ticaret yapan toplam 13 adet çiçekçi bulunmaktadır. Bu çiçekçiler canlı ve cansız pek çok süs bitkisini diğer illerden getirterek satışa sunmaktadırlar. Yapılan anketler ışığında, en fazla satışı yapılan kesme çiçek çeşidi 330720 adet ile karanfil (*Dianthus sp.*), olmuştur. Bunu sırasıyla 204000 adet ile gül (*Rosa sp.*), 76320 adet ile glayöl (*Gladiolus sp.*), 69120 adet ile gerbera (*Gerbera sp.*) ve 20158 adet ile diğer kesme çiçek çeşitleri takip etmektedir. 20158 adetlik kısmı kapsayan diğer kesme çiçek türleri arasında orkide (*Orchis sp.*), nergis (*Narcissus sp.*), kasımpatı (*Chrysanthemum sp.*) gibi türler yer almaktadır. Şekil 2’de Erzurum ilindeki yıllık kesme çiçek tüketimi oranları verimiştir.

Şekil 2. Erzurum ilindeki yıllık kesme çiçek tüketimi

3.3. Erzurum Kentinde Tüketilen Kesme Çiçeklerin Kullanım Şekli

İşyeri sahiplerine yöneltilen sorular ışığında, orkide ve nergis hariç diğer kesme çiçek türlerinin hemen hemen yılın her dönemi getirildiği saptanmıştır. Orkide ve nergis bitkisinin ağırlıklı olarak sonbahar ve kış dönemlerinde tercih edildiği belirlenmiştir. Çiçekler; buket, çelenk, aranjman, sepet vs. amaçlı kullanılmaktadır. Çiçek satışlarının başta sevgililer günü olmak üzere, anneler günü, öğretmenler günü, yılbaşı ve düğün, nişan gibi özel günlerde arttığı, özellikle öğrenim dönemi içerisinde satışların daha fazla olduğu saptanmıştır. Şekil 3’te kesme çiçeklerin tüketim şekilleri görülmektedir. Buna göre; satışı yapılan kesme çiçeklerin yaklaşık %51’inin buket, %25’inin aranjman yapımında kullanıldığı görülmektedir. Çiçeklerin %20’lik kısmı ise çelenk yapımında kullanılmaktadır. Çiçeklerin “diğer” dilimi içerisinde yer alan %4’lük kısmı ise tane olarak satılmakta veya sepet yapımında kullanılmaktadır.

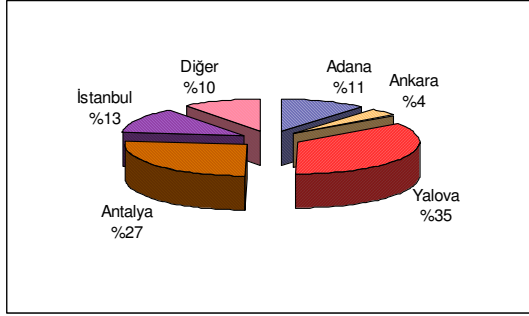

Şekil 3. Kesme çiçeklerin kullanım şekli

3.4. Erzurum Kentine Getirilen Kesme Çiçeklerle İlgili Değerlendirme

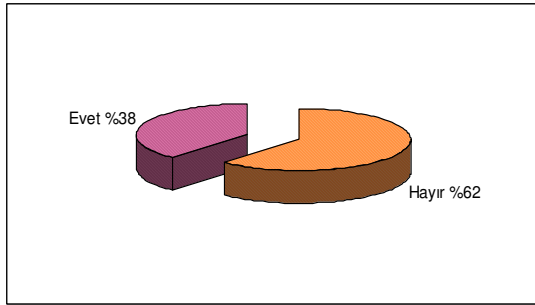
Bilindiği gibi ülkemizde 1940 yıllarda başlayan kesme çiçek üretimi giderek yaygınlaşmış ve pek çok ilimiz çiçekçilik sektöründe ilerleme kaydetmiştir. Örtü altında ve açık alanda yapılan Avrupa standartlarındaki kesme çiçek çeşitleri, hem yurt içinde hemde yurt dışında pazarlanmakta ve tarımda önemli bir sanayi kolunu oluşturmaktadır. Yapılan araştırmada çiçekçiler her ilde anlaşmalı olduğu firmalara telefonla siparişlerini iletmekte ve nakliye yoluyla vermiş oldukları siparişler ellerine ulaşmaktadır. Kente getirilen kesme çiçeklerde en fazla tercih edilen il Yalova (%35) olmuştur. İkinci sırayı %27 ile Antalya

ve üçüncü sırayı ise %13'lük bir payla İstanbul almaktadır (Şekil 4).

Şekil 4. Kesme çiçeklerin getirildiği iller

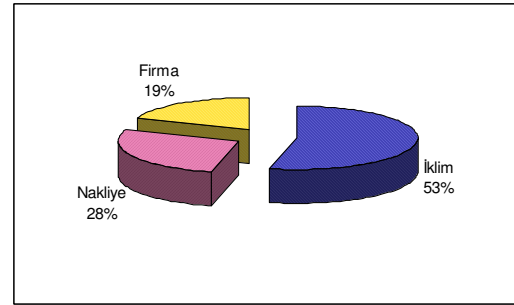
İl dışından temin edilen kesme çiçekler ortam koşullarına bağlı olarak kısa sürede ömürlerini tamamlamakta ve ticari özelliklerini kaybetmektedirler. Bu durum ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Bu nedenle temin edilen bitkiler satışa sunuluncaya kadar soğuk hava depo koşullarında muhafaza edilmelidirler. Çiçekçilerle yapılan görüşmelerde %38'nin çiçekleri soğuk hava deposunda korudukları ve %62'sinin ise böyle bir alt yapıya sahip olmadıklarını belirtmişlerdir (Şekil 5).

Şekil 5. Çiçekleri korumak için çiçekçilerin sahip oldukları soğuk hava deposu

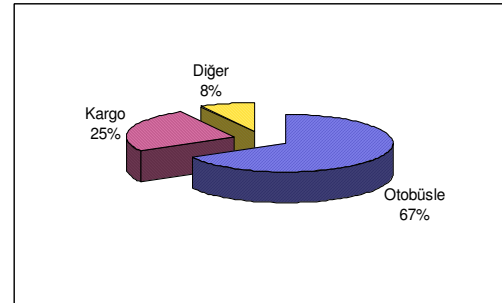
Ankete katılanlara yöneltilen sorulardan birisi de çiçekleri getirirken karşılaştıkları güçlükler olmuştur. Elde edilen sonuçlara göre, karşılaşılan en önemli sorunun iklim koşullarından kaynaklandığı görülmüştür. Kentte olumsuz havalardan kış aylarında -35 °C'ye kadar düşmesi ve özellikle nakil sırasında yeterince tedbir alınmaması sonucu bitkilerde donma şeklinde zararlanmalar ortaya çıkmaktadır. Buna rağmen çiçekleri gönderen firma yolda herhangi bir sebeple meydana gelen zararlanmalarda sorumluluk kabul etmediği için tüm zararı kentteki çiçekçiler karşılamak

zorunda kalmaktadırlar. Aynı şekilde çiçekçiler satın aldıkları ürünü kendileri seçemedikleri için bazen de aracı firma çiçek kalitesi düşük ürün gönderebilmektedir. Kesme çiçek ticaretinde özellikle koruma, bakım gibi koşulları eksik veya yetersiz olan çiçekçilerin karşılaştığı bir diğer sorun ise getirilen çiçekleri en fazla bir hafta içerisinde satmak zorunda kalmalarıdır. Ankete katılan çiçekçilere karşılaştıkları zorlukları önem sırasına göre sıralamaları istenmiş bu sonuçlara göre ilk sırayı olumsuz iklim koşulları almıştır. İkinci sırada ise nakliyeden kaynaklanan sorunlar ve son sırada ise firmadan kaynaklanan zararlanmalar yer almaktadır (Şekil 6).

Şekil 6. Kesme çiçek alım, satım ve koruma aşamalarında karşılaşılan problemler

Ankete katılan perakendeci çiçekçilere yöneltilen bir diğer soru da çiçeklerin ellerine nasıl ulaştığı olmuştur. Çiçeklerin büyük çoğunluğu (% 67) otobüslerle kolilenerak kente ulaştırılmaktadır. Diğer bir yöntem ise kargo yoluyla. Bunun dışında azda olsa klimalı, soğutucu özel araçlar ile de çiçekler kente ulaştırılabilmektedir (Şekil 7).

Şekil 7. Kesme çiçekler kente hangi yollarla getiriliyor

4. Sonuç ve Öneriler

Ülkemizde büyük bir doğal potansiyele sahip olan çiçek kültürü yavaş yavaş önem kazanmaya, karlı bir tarım ve ticaret kolu

olmaya başlamıştır. Fakat bu konudaki yatırım, tesis, teknik bilgi, pazarlama ve diğer altyapı yetersizliği bu gelişmeyi sınırlamaktadır (Tanrıverdi 1993). Toplumlar geliştikçe, tarım sektöründe de üretim ve tüketim çeşitliliği artış göstermektedir. Bu gelişmeler kimi zaman sosyo kültürel anlamda, kimi zaman çevre bilincinin oluşmasıyla meydana gelmekte ve insanların süs bitkilerine olan taleplerini artırmaktadır.

Doğu Anadolu Bölgesinin en büyük illeri arasında yer alan Erzurum'da özellikle 1957 yılında kurulan Atatürk Üniversitesi'nin yanısıra askeri ve birçok kamu kuruluşunun bulunması ilin sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda gelişmesine neden olmuştur. Bu durum halkın kesme çiçek tüketim alışkanlarını olumlu yönde etkilemiştir. Kentte bulunan çiçekçiler ise talebi diğer illerden kesme çiçek temin ederek karşılamaya çalışmaktadırlar.

Yapılan anketlerde kesme çiçek ticareti ile uğraşan esnafların olumsuz iklim koşulları, nakliye, depolama ve çiçek kalitesi konusunda birçok sorunla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Bu sorunların olumsuz etkileri, maliyetin artmasına, dolayısıyla tüketicinin daha yüksek fiyatla ve düşük kaliteli çiçek tüketmesine neden olmaktadır.

Erzurum karasal bir iklim yapısına sahip olup gece ve gündüz sıcaklıkları arasındaki farkın yüksekliği ve bitki gelişmesi açısından vejetasyon süresinin kısıtlı olması üretimin daha dar bir periyot içerisinde yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu durum yılda bir kez pazara ürün sunulmasına neden olmaktadır. Yıl içerisinde ürünün daha geniş bir periyoda yayılma olanaklarının bulunduğu ve vejetasyon

süresinin daha uzun olduğu mikro klima özelliğine sahip, çok sayıda bitkinin kültürü için olanak sağlayan Tortum ve Çoruh Vadileri kesme çiçek yetiştiriciliği açısından değerlendirilebilir. Böylece Erzurum ve yakın çevresinde bulunan Kars, Ardahan, Ağrı, Bayburt, Gümüşhane, Tunceli, Bingöl gibi illerinin kesme çiçek talebini karşılanabilir. Yapılan anketlerde Erzurum'da satılan bir yıllık kesme çiçek sayısı 516.318 adet olarak saptanmıştır. Bu rakam il ve yakın çevresinde kesme çiçek üretimini teşvik açısından oldukça belirleyicidir. Bu amaçla yapılan çalışmalar teşvik edilmelidir. Nitekim 2005 yılının yaz aylarında Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Araştırma Uygulama Çiftliğinde Farklı dikim tarihlerinde ve farklı çeşitlerle yürütülen kesme glayöl yetiştiriciliği üzerine yapılan araştırmada başarılı sonuçlar elde edilmiştir (Akpınar, 2005). Ancak bu çalışma yeterli olmayıp, özellikle bölgede en çok talep gören karanfil, gül, glayöl ve diğer bazı kesme çiçek çeşitleri üzerine araştırmalar yapılarak uygun tür ve çeşitlerin belirlenip, bölgenin kesme çiçek ihtiyacının karşılanmasına olanak sağlanabilir. Böylece yörede alternatif ürün geliştirilip yeni iş kolları açılarak ekonomiye büyük katkılar sağlanmış olacaktır. Ayrıca kesme çiçeğin karşılanmasında diğer illere olan bağımlılığın azalacağı ve çiçekçilerin özellikle olumsuz iklim koşulları, nakliye depolama, ürün kaybı ve kalitesiz çiçek temininde karşılaştıkları sorunlar minimum seviyeye ineceği tahmin edilmektedir. Bunun yanında tüketicinin daha kaliteli ve düşük fiyatla çiçek tüketmesi ile birlikte ildeki çiçek tüketim potansiyelinin artmasına olanak sağlanacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akpınar, E., 2005. Erzurum Ekolojik Koşullarında Bazı Glayöl Çeşitlerinde Farklı Dikim Zamanlarının Çiçek Verim ve Kalitesi Üzerine Etkileri. Ata.Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 79 s., Erzurum.
- Albayrak, Y., 1998. "Türkiye'de Kesme Çiçek Yetiştiriciliğinin Sorunları ve Kooperatifleşme", I. Ulusal Süs Bitkileri Kongresi, Cilt:1, 26-31, Yalova.
- Anonim, 2000. Kesme Çiçek Dış Pazar Araştırması. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME), 109, Ankara.
- Anonim, 2002. Türkiye'de Kesme Çiçek Sektörü ve Hollanda Modeli. İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2002-49.
- Anonim, 2007. Çiçek Vizyon Dergisi, Antalya İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği Yayın Organı, Yıl:2, Sayı:12, Antalya.
- Bulut, Y., 1994. Erzurumda Sera Koşullarında Açelya (*Rhododendron sims*, *Rheinhold Ambrosius*) Çeliklerinin Köklendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Ata.Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 72 s., Erzurum.
- Groot, N.S.P., 1998. "Floriculture Worldwide Trade and Consumption Patterns", World Conference on Horticulture Research, 75-99, Roma.
- Özkan, B., Karagüzel, O. ve Ortaçesme, V., 1998. "Kesme Çiçek Dış Satımında Üretim ve Pazarlamadan Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", I. Ulusal Süs Bitkileri Kongresi, Cilt: 19-25 s., Yalova.
- Tanrıverdi, F., 1993. Çiçek Üretim Tekniği. A.Ü. Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümü, İnkılap Yayınları, Ankara.